

KRONİK

BAZI SUÇ ve CEZALARIN AFFI HAKKINDA KANUN TASARISI (*)

Dr. Yılmaz GÜNAL

10 ekim genel seçimlerinden önce af, bir propaganda vasıtası olarak kabul edilip, yapılacak icraatlar arasında siyasî partilerimizden birisi bunu seçim beyannamesine de alarak daha etkili bir hale getiriyor, adeta yazılı bir taahütte bulunuyordu. Nitekim seçimler sonrası bir şumüllü affın bahis mevzuu olduğu derhal ortaya çıkarak gerekli hazırlıklara başlandı. 16 ocak 1966 yılında Sayın Adalet bakanın yapmış olduğu açıklamada «Yassıada hükümlülerini tamamen içine alan ayrıca 20.000 civarındaki hükümlü veya hakkında kovuşturma yapılan fertlerin bu kanun tasarısından istifade edebilecekleri açıklanmaktaydı.

Bu açıklamayı müteakip genellikle tasarı tam bir tasvip görmemiş, gerek siyasî gerekse ilmî çevrelerde tenkit konusu olmuştur (1). Buna çeşitli cezaevlerinde protesto niteliğinde mahkûmların hoşnutsuzluklarını belirten gösteriler de ilâve edilmişti. Hatta Ankara cezaevinde bu gösteriler kanlı olaylara kadar gitmiş ve bin civarında mahkûmun katıldığı büyük bir isyan şeklinde belirmişti. Hatta, çeşitli ikazlara rağmen protesto bir yatışmaya doğru gitmemiş ve henüz tasarı halinde olan af, daha gerçekleşme safhasına girmeden mahkûmların kanlarının akmasına ve hatta ölümüne sebep olmuştur.

Çok sık af kanunu çıkaran milletlerin şüphesiz başlarında geliriz. Bu neticeye varabilmek için Cumhuriyetin ilânından bugüne kadar çıkarılan af kanunlarına bir göz atacak olursak ortalama

(*) Yazımız Af kanunu tasarısı mecliste görüşülürken yazılmıştır. Meydana gelen geçikme derginin geç yayınlanmış olması sonucudur.

(1) Sulhi DÖNMEZER, *Nasıl bir Af?* 14 Ocak 1966 (Milliyet gazetesi); Sulhi DÖNMEZER, *Adi suçların Affında da Tefrik Yapılmamalıdır.* 26 Ocak 1966, (Yeni gazete).

olarak her dört senede bir af kanununun çıkmakta olduğu neticesine varırız. Bu bakımdan suçlu psikolojisinde daima bir af ümidi belir-
mekte, idam cezasından kendini kurataran (zaten pek tatbik edil-
meyen ve edilmemesi de isabetli olan) nasıl olsa bir af kanunu çı-
kar bekleyişine kendini haklı olarak kaptırmaktadır. Böylece siya-
siler seçim neticelerini beklerken, mahkûmlarda af kanunu bekle-
mektedirler. Bu bekleyişlerinde de haksız oldukları pek iddia edi-
lemez.

Şüphesiz «af etmek» insanca bir davranıştır. Toplum seviyesini
ve olgunluğunu gösterir. Bununla beraber af kanunlarının leh ve
aleyhinde söylemiş ve söylenecek bir hayli şey vardır. Bu husustaki
bazı düşüncelere değinerek, tasarı hakkında düşüncelerimizi belirt-
meye çalışacağız. İlerde başka bir yazımızda ise tasarının kanun-
laşmış şeklini alıp, tasarı ve kanun arasındaki farklılıklara işaret
etmeye çalışacağız.

Genellikle af kanunları topluma faydadan ziyade zararlı olur,
fikri savunulmaktadır. Zira sık sık çıkarılan af kanunları bir nevi
suça teşvik vasıtası olarak da kabul edilebilir denmektedir. Bunlara
göre: kanunlar bu yolla eşitlik ve müessiriyetini kaybeder. Zira nasıl
olsa bir gün af kanunu çıkacaktır fikri cezaevini dolduran ve dol-
duracak olanların bir ümit kaynağı olarak kalır. Bentham'ın deyi-
şiyle (2) : «iyi kanunlar yapın ve fakat onları iptâl edebilecek kud-
rette bir sihirbaz değneğini yaratmayın». Bir çok yerlerde olduğu
gibi bizde de af kanunları zaman zaman bu «sihirbaz değneği» ro-
lünü oynamıştır. Eğer, kanunlar şiddetli ve ıslâha muhtaç bulun-
yorsa bu iş yapılmalıdır. Fakat bu kanunları tesirsiz halde bıraka-
cak bir takım tedbirlere «af kanunları» adı altında da olsa müra-
caat edilmesi umulan iyi sonucu çoğu kere vermez. Üstelik cezala-
rın muhakkak oluşu fikrine de aykırılığı görülmektedir (3).

Bununla beraber af kanunlarının aleyhinde olanlar bile siyasî
suçlarda ve belirli olayların meydana gelmesi halinde af kanunları-
nın çıkarılmasında fayda mülâhaza ederler. Af kanunlarının başlı-
ca aleyhtarlarından olan pozitivistler ise : «af hemen her zaman
tavsiye, tazyik iltimas, seçimlerde oy kazanmak gibi sebeplerle ya-

(2) Sulhi DÖNMEZER - Sahir ERMAN, *Nazarî ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Umumi
Kısım C. 11/2, Üçüncü bası, İstanbul 1964, s. 961 den naklen; ayrıca Bkz.
aynı eser, s. 963.

(3) *Aynı eser*, s. 961.

pılır ki, bu da yetkinin kötüye kullanılmasından başka bir şey değildir» (4) demektedirler.

Nihayet af, tamir edilmesi mümkün olmıyan bazı kayıplara da sebebiyet verdiği için reddedilecek bir müessese olduğu kanısında olanlar da vardır. Zira çıkarılan af kanunlarına rağmen yine mükerreren suç işleyenler mevcuttur. Kısa bir süre sonra tekrar ceza evini doldurmaktadırlar. Bir af sonrası 24 mükerrir üzerinde yapılan bir araştırmada bunlardan 23 ünün af kanunundan istifade ettiklerini fakat kısa bir süre sonra tekrar cezaevine döndükleri belirtilmektedir (5).

Af kanunlarının aleyhinde olan bu düşüncelerin yanı sıra leh-te olan düşüncelere de rastlanmaktadır. Bir kere ceza kanunlarının genel olması dolayısıyla, adlî hataların tamiri ve ceza siyaseti bakımından af kanunlarının çıkarılmasında fayda mülahaza edilebilir (6). Bir toplumda geçmiş ihtilâfların unutulması, yeni ve sâkin bir sosyal hayatın başlaması «kin duygusu»nun kökleşmesine mani olunması gibi düşünceler ceza kanunlarının tatbik edilmemesini ve af kanunlarının çıkarılmasını haklı gösterebilir. Üstelik adalet mekanizması ne kadar mükemmel işlerse işlesin adlî hataların meydana gelmesi ihtimali bir gerçektir. Af kanunları da bunu telafiye imkân vermektedirler.

Kanun Tasarısı :

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı Bakanlar Kurulunca 26.1.1966 tarihinde kararlaştırılan «Bazı suç ve cezaların affı hakkında kanun tasarısı, 27.1.1966 tarihinde Millet Meclisi Başkanlığına gereği için sunulmuştur.

Tasarı, gerekçesini şu şekilde genel olarak belirtiyordu : «Çağımızın ileri hürriyet ve demokrasî prensiplerini bünyesinde toplamış, Atatürk ve 27 Mayıs İnkilâbı ilkelerine dayanan 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının millî iradenin tasvibine mazhar olmasından sonra Demokrasî tecrübesiyle olgunlaşan Milletimizin

(4) Bkz. Selâhattin KEYMEN, *Türk Hukukunda Af*, (Genel Af - Özel Af) Ankara 1965, s. 16.

(5) Yılmaz GÜNAL, *Mahkûmların Yeniden Eğitilmesi ve Bunu Engelleyen İki Müessese*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. XVI, 1963, sayı : 3 - 4, s. 240.

(6) Faruk EREM, *Ümanist Doktrin Açısından : Türk Ceza Hukuku*, C. 1., Genel Hükümler, Yedinci bası, Ankara, 1966, s. 836 vd.

basiretli davranışı sayesinde dürüst koşullar ve sakin bir ortam içerisinde yapılan 10 Ekim 1965 Genel Seçimlerine kadar geçen ve bir intikal devresi olarak telâkki edilmesi mümkün olan zaman içinde; sosyal siyasî ve iktisadî bünyemiz bakımından toplumda husule gelen gelişmeler karşısında, işlenmiş bir kısım suçlara verilmiş olan cezaların çektirilmesinde ve bazı suçların takibinde içtimai bir faide kalmamış ve affın, sosyal bir tedbir olacağı inancı ve bir atıfet olması niteliği de göz önünde bulundurularak bu kanun tasarısının «hazırlandığı beyan edilmektedir. Aynı gerekçelerle daha önce yürürlüğe girmiş bulunan 78 ve 218 sayılı af kanunlarına da atıflar yapılmış ve ayrıca Anayasanın 97. maddesine göre Cumhurbaşkanı tarafından yapılan afların kapsamına da değinilmiştir. Şöyleki bunların topluma iadesinin sağlanması öngörülmüş, şimdiye kadar aftan istifade etmemiş olan bir kaç hükümlü ile sanığın suç ve cezaları, bunlarla birlikte daha önceki aflardan yararlananların fer'i ve mütemmim cezaları ile ceza mahkûmiyetinin neticelerine de şamil olmak üzere affı ve bu arada diğer bazı siyasî hükümlülerinde aftan faydalanmaları gözönünde bulundurulmuştur. Bu af kanununun tasarısının gerçekleşmesi halinde siyasî partilere üye olmamak ve Büyük Millet Meclisine seçilememek dışında her türlü kamusal haklara sahip olmaları hükümlü ve sanıklar bakımından sağlanmıştır.

Yirmibin kişiyi kapsayan ve tatminkâr olması gereken bu tasarı neden bu bekleyişe cevap vermemiştir? Bunun başlıca nedenini, affın ilmi bir esasa dayanmaktan daha çok, politik bir çabanın ifadesi olması teşkil etmektedir. O kadar ki, tasarının hazırlanmasında ilim adamlarından istifade edilmesi de düşünülmemiştir (7). Bunun yanı sıra politikacıların seçim öncesi ve sonrası yaptıkları vaatlerde büyük bir hata olmuştur. Kapsamı çok geniş tutulacağı

(7) DÖNMEZER, yazmış olduğu bir makalede bu hususa haklı olarak şu şekilde değinmektedir : «Sayın Adalet Bakanının, Hükümet programında ve ondan önce partisinin seçim beyannamesinde ifade olunan af konusu ile ilgili kanun tasarısının ne gibi hususları ihtiva edeceği, kapsamının neden iharet bulacağı hakkında verdiği bilgilere, gazete haberleri arasında vakif olabildik. Bir zamanlar bu nevi önemli kanun tasarılarının Üniversitelerimizin kürsü işgal eden Proföserlerine önceden gönderilerek mutalaalarının istenilmesi Adalet Bakanlığınca uygulanan mutata tatbikat idi; halen de diğer birçok Bakanlıklar bu nevi birçok uygulamaları devam ettiriyorlar; bizler de güçümüz içindeki yardımları yapmaya gayret ediyoruz. 647 sayılı cezaların infazı hakkındaki kanun bakımından olduğu gibi af kanunu konusunda da Adalet Bakanlığı bu tatbikata başvurmamıştır». Sulhi DÖNMEZER, *Nasıl bir Af?* (Milliyet gazetesi) 14 Ocak 1966.

bildirilen af, adî suçlardan dolayı takibat altında bulunan veya mahkûm olanları da ümitlendirmiştir (8).

Bu ön açıklamalar ışığı altında af kanunu tasarısının, hükümetin yapmış olduğu teklif ve adalet komisyonunca değiştirilerek kabul edilen tasarımı mukayeseli olarak belirtmeye çalışacağız.

Kapsamı :

29 Ekim 1965 tarihine kadar işlenmiş olan suçları gerek hükümetin gerekse Adalet Komisyonunun kabul ettiği metinde görmek mümkündür. Fakat Mecliste yapılan görüşmeler esnasında affın kapsamının daha geniş tutulması ve daha fazla mahkûmun istifadesinin sağlanması için 5 Haziran 1966 ya kadar olan suçlara da şamil olmak üzere genişletildi. Hatta seçim suçları da bu maddenin kapsamı içine alındı.

Birinci maddede ise hangi nevi suçların affın kapsamına gireceği esas olarak birinci maddede üç fıkra halinde belirtilmiştir. Buna göre : «A. Taksirli cürümlerle kanunların suçu tesbit eden aslı maddesinde yukarı haddi beş seneyi geçmeyen hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile yahut yalnız veya birlikte olarak para cezasıyla cezalandırdığı veya müsadereyi yahut bir meslek veya sanatın yapılmamasını veyahut bu cezalardan birini veya birkaçını istilzam eden fiiller hakkında takibat yapılmaz. -Bu fıkra hükmünden istifade edecek olanların, affı kabul etmemeye hakları vardır. Haklarında soruşturma veya kovuşturma yapıldığına muttali olanlar bu kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay ve herhakda altı ay için-

(8) Bu hususta DÖNMEZER şunları yazmaktadır : «Seçim öncesi af vaadi hatalı oluyor. Biz şahsen öteden beri bu tutumun yerinde olmadığı fikrinde bulduk ve bunu açıklamaktada hiçbir mahzur görmedik. Bir kere adi suçları gerekli veya gereksiz affetme yoluna girildikten sonra bunlar arasında ayrıcalıklar yapmak ve doğrudan doğruya Devlete ait mali ve maddi hakları ihlâl eydikleri veya mahsus bir vahamet taşıdıkları gibi mülahazalarla, bunlardan bir kısmını affın içinde bir kısmını affın dışında bırakmak bize mantıkî olmuyor ve Adalet ihtiyaçlarını da karşılamıyor. Evet, günümüzde ve memleket şartlarına göre adi suçları affetmek için bir sebep bulunmadığını ileri sürmek ciddi bir düşünüş olur. Fakat adi suçları af yoluna girdikten, binlerce insana ve ailelerine bu konuda ümit verdikten sonra, mesnedi pek te kuvvetli olmayan gerekçelerle eşitlik esasını zedeleyen bir takım tefriklerde bulunmak doğru değildir. Tam adaletin ne olduğunu tayin etmek, çok güç bir iştir amma, gereksiz eşitsizliklerin adalete aykırı olduğu muhakkaktır». Sulhi DÖNMEZER, *Adi Suçların Affında da Tefrik Yapılmamalıdır*. Yeni gazete, 26 Ocak 1966.

de bu haklarını kullandıkları takdirde soruşturma veya kovuştur-
maya devam olunur. Mahkûmiyet halinde, bu hakkın kullanılmış
olması aftan istifadeye engel olmaz.- B. beş sene ve daha az hürri-
yeti bağlayıcı bir cezaya ve bu miktarı aşmayan hürriyeti bağlayıcı
ceza ile birlikte veya müstakilen hükmedilecek para cezasına mah-
kûm olanlar veya mahkemelerden gayrı mercilerce haklarında pa-
ra cezası tayin edilenler (6. madde hükmü saklı kalmak şartıyla)
fer'i ve mütemmim cezalar ile, ceza mahkûmiyetlerinin neticeleri-
ne de şâmil olmak üzere af edilmişlerdir. -C. Müstakilen beş sene-
den fazla hürriyeti bağlayıcı bir cezaya veya bununla birlikte para
cezasına mahkûm edilenlerin hürriyeti bağlayıcı cezalarının beş se-
nesi ve para cezalarının da tamamı affedilmiştir.

Bu madde de hükûmet teklifi ve Adalet Komisyonun kabul et-
tiği metin arasında fark yoktur. Sadece son fıkra bir C fıkrası ola-
rak mutalâa edilmiştir. Fakat meclis görüşmelerinde bu maddeye
bir D fıkrası daha ilâve edilmiştir. Bu fıkraya göre de : ölüm
(idam) cezasına çarptırılanların cezaları müebbet hapse, müebbet
hapis cezaları da otuz sene ağır hapse çevrilmektedir. Ayrıca belir-
tildiğine göre, en az üç misli idam hükümlüsü de ki bunların dos-
yası henüz Adalet Bakanlığına intikal ettirilmemiş, bu karardan
yararlanacaklardır.

Bu madde de Ümanist Doktrinin bir tatbikine daha rastlanmak-
tadır. Zira Ümanist Doktrin affa karşı red hakkının tanınmasını
hatta bunun usul kanunlarında müesseseleştirilmesini savu-
nur (10). Sanık için af kanunlarından istifade yetkisi hüküm ke-
sinleşinceye kadar muhafaza edilmeli ve böylece kendisini belki de
haksız bir zan'dan ve manen bir çöküntüden koruma imkanı ta-
nınmalıdır. İlk defa bu yola 113 sayılı af kanunuyla gidilmiş bu se-
ferki af kanunu tasarısında da bu hüküm yer almıştır ve isabetli-
dir. Af kanununun yürürlüğe girmesinden itibaren bir ay ve her hal-
de altı ay içerisinde Affı kabul etmeme hakkını kullanmayanlar bu
haktan istifade edemezler. Red hakkını kullananlar ise, mahkûm
olsalar dahi bu red haklarını kullanmış olmalarından dolayı aftan
istifade etmemeleri diye bir şey bahis mevzuu olmayacaktır. «Mah-
kûmiyet» tabiri kullanıldığına göre, bir kimseyede ancak kesinleş-
miş mahkeme kararlarıyla mahkûm denebileceğine göre, hüküm
kesinleşmiş olduktan sonra bile af kanundan istifade mümkün ola-
bilecektir.

(9) EREM, «Ümanist..» C. 1., s. 850

(10) Bu hususta bkz. Başyazı : *Affın Bel Kemiği 6. madde*, Yeni gazete, 16 Tem-
muz 1966.

Tasarının ikinci maddesinde ise : «218 sayılı bazı suç ve cezaların affı hakkındaki kanununun 3. maddesinin (1) bendi ile aftan hariç bırakılan ölüm veya müebbet ağır hapis cezalarını müstelzim suçlardan dolayı, muvakkat hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm edilmiş bulunanlar (aynı maddenin diğer bentlerinde gösterilen istisnalar saklı kalmak üzere) adı geçen kanunun 1. maddesinin C bendi hükmünden faydalanırlar ve bu kanunun 5. maddesi gereğince de, bakiye cezalarından 2 şer senesi indirilir».

Adalet Komisyonunca yapılan değiştirme de ise bu madde şu şekli almıştır : «İrtikâp ve rüşvet suçları ile Türk Ceza Kanununun 339, 340 ve 341. maddelerinde yazılı suçlardan dolayı hükmedilmiş veya hükmedilecek olan hürriyeti bağlayıcı cezaların üçte ikisi ve para cezalarının tamamı affedilmiştir. Ancak hürriyeti bağlayıcı cezadan yapılacak indirme 3 seneyi geçemez».

Bu madde meclisteki tartışmalar sırasında muhalefet gurup sözcülerinin müdahalesi ile tasarıdan çıkarılmıştır.

3116, 5653 ve 6831 sayılı orman kanunlarında yazılı suçlar ayrı tutulmak kaydıyla, suç tarihinde 15 yaşını doldurmamış olanlar tarafından işlenen bütün suçlar hakkında kanunun birinci maddesinin hükmü uygulanacağı belirtilmiştir. Böylece küçük suçlular affın kapsamına daha geniş şartlarla alınmış bulunmaktadırlar. Ancak, Anayasamızda 131. maddesinde Orman suçları için genel af çıkarılamıyacağı belirtilmiş olduğundan küçük suçluların bu nevi suçlardan dolayı mahkûmiyetleri baki kalacaktır.

Hükûmet teklifinin 3 üncü maddesini teşkil eden 20-21 Mayıs olaylarıyla ilgili olarak mahkûm edilenlerin durumları ise şöyle tanzim edilmiştir : «20-21 mayıs 1963 olaylarından dolayı, ölüm veya müebbet ağır hapis cezalarına mahkûm edilenlerin cezaları 24 sene muvakkat ağır hapse çevrilmiştir. -Hürriyeti bağlayıcı muvakkat cezalara mahkûm edilmiş olanların cezalarından beşer senesi; bu cezalar beş seneden az ise tamamı indirilir». Bu husus Adalet Komisyonunca tadil edilmiş ve şu şekli almıştır. Aynı zamanda madde numarası da değişmiş ve 5. madde haline gelmiştir. Buna göre : «20-21 Mayıs 1963 olaylarından dolayı : a. Ölüm veya müebbet ağır hapse mahkûm edilenlerin cezaları 24 sene muvakkat ağır hapse çevrilmiştir.- b. Hürriyet bağlayıcı muvakkat cezalara mahkûm edilmiş olanların cezalarından beşer senesi afedilmiştir.- c. beş sene veya daha az hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edil-

miş olanlar, fer'i ve mütemmim cezalarıyla, ceza mahkûmiyetlerinin neticelerine de şâmil olmak üzere affedilmişlerdir.- (a) ve (b) bentleri hükümlerinden faydalananlar hakkında bihakkın veya meşruten tahliye tarihinden itibaren bu mahkûmiyetlerinin tabii neticesi olan, kanunî mecburiyet halinde bulundurulmaya, memuriyete alınmaya veya bir meslek ve sanat'ın icrasının men'ine dair hükümlerle, cezaların infazı hakkındaki 647 sayılı kanunun 19. maddesinin 9. fıkrası hükmü uygulanmaz.- 1076 sayılı kanunun 19. maddesinin 9. fıkrası hükmü uygulanmaz.- 176 sayılı kanunun 16. maddesi hükmü saklıdır».

Bu maddenin Büyük Millet Meclisinde kabul edilen son şekline göre : Yüksek adalet divanınca mahkûm edilen eski DP iktidarı mensuplarının cezaları sonuçlarıyla birlikte affedilmektedir. Sabık Başbakan Adnan Menderes'in örtülü ödeneği usulsuz harcamasından doğan 5 milyon liraya yakın hazine borçu; Yurt dışına kaçan armatör Hayri İpar'ın 26 milyon liralık para cezası; affedilmiş olacaktır. Ayrıca, Yassıada hükümlülerinin emeklilik hakları geri verilmiş, memur olabilmeleri sağlanmıştır. Yassıada hükümlülerinin Cumhuriyet Senatosuna ve siyasî partilere üye olamayacakları hakkındaki fıkra maddeden çıkarılmıştır. Ancak, Anayasanın geçici 15. maddesi DP, 'li suçluların seçilmesini ve Bayar'ın eski Cumhurbaşkanı olarak senatoya girmesini önlemektedir. Yüksek Adalet Divanından Anayasa Mahkemesine, Yüksek Soruşturma kurullarından TBMM Soruşturma Komisyonlarına intikal eden kovuşturmalar durdurulmuştur. Kaçak Yassıada mahkûmlarından Zeki Erataman ve Reşat Akşemsettinoglu'nun cezalarında affedilmiştir. Ayrıca Yassıada hükümlüsü asker kişilerin, nişan, madalya, rütbe ve emeklilik hakları iade edilmiştir. Ancak bu kişiler orduya dönmeyeceklerdir.

6. maddenin gerek Yeni Anayasa düzeni içindeki durumu ve gerekse T.C.K. md. 110 «hukuku âmme davasının düşmesi emval istirdadı ve uğranılan zararın tazmini için ikâme olunan hakkı şahsi davasına hanel vermez» hükmü bakımından bir tartışma konusu olabilir (11). Fakat bu nokta üzerine temasla yetiniyoruz.

Hükümet teklifinin 4. maddesi şu hükmü ihtiva etmekteydi : «1924 tarihli ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı hükümlerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkındaki 12 Haziran 1960 tarihli ve (1) sayılı kanunun 6. maddesine tevfi kan kurulan Yüksek Adalet Divanınca mahkûm edilenler, fer'i ve mütemmim cezalar ile ceza mahkûmiyetlerinin neticelerine

de şamil olmak üzere affedilmişlerdir. Bu mahkûmiyetler dolayısıyla hükmedilmiş olupta, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar ödenmemiş olan zararlar (1567 sayılı kanunla ek ve tadillerine göre hükmedilmiş olanlar hariç) ödettirilmez. Bu kanunun (7) nci maddesinin (Ç) bendinde gösterilen davalara ilişkin suçlar hariçinde olmak üzere Yüksek Adalet Divanınca sonuçlandırılmamış olmaları sebebiyle Anayasa Mahkemesine intikal etmiş davaların sanıkları ile Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve yargılama usulleri hakkındaki Kanunun geçici 7 nci maddesinin 4 ncü bendi gereğince, dosyaları Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş bulunanlar hakkında kavuşturma yapılmaz».

Adalet Komisyonunun kabul ettiği 6. maddeye tekabül eden yukardaki 4. madde ise şu şekildedir : «1924 tarihli ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun bâzı hükümlerinin kaldırılması ve bâzı hükümlerinin değiştirilmesi hakkındaki 12 Haziran 1960 tarihli ve (1) sayılı Kanunun 6 ncı maddesine tevfikan kurulmuş olan Yüksek Adalet Divanınca mahkûm edilenler fer'i ve mütemmim cezalar ile ceza mahkûmiyetlerinin neticelerine de şamil olmak üzere affedilmişlerdir. Bu mahkûmiyetler dolayısıyla hükmedilmiş olupta, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar ödenmemiş olan zararlar (1567 sayılı Kanunla ek ve tadillerine göre hükmedilmiş olan para cezaları hariç) ödettirilmez. Bu fıkra hükmünden faydalananlar Cumhuriyet Senatosuna ve siyasî partilere üye olamayacaklardı, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte emekliye ayrılmış veya emeklilik hakkını kazanmış bulunanlar Devlet memurluğuna atanamazlar. Bu kanunun 9 ncü maddesinin (Ç) bendinde gösterilen davalara ilişkin suçlar hariç olmak üzere, Yüksek Adalet Divanınca sonuçlandırılmamış olmaları sebebiyle Anayasa Mahkemesine veya diğer kaza mercilerine intikal etmiş davaların sanıkları ile Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkındaki kanunun geçici 7 nci maddesinin 4 ncü bendi gereğince dosyaları Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş bulunanlar hakkında kavuşturma yapılamaz. Cezaların infazı sırasında firar etmiş olanlar birinci fıkra hükmünde faydalanamazlar».

Daha önceki af kanunlarından istifade edenlerin bu yeni af kanundan ne yolla istifade edeceklerine dair hüküm ise hükümet teklifinde şu şekildedir : «134 sayılı Kanunla değişen 113 sayılı Kanun ile 218 sayılı Kanunun 1 inci maddelerinin «B» ve «C» bendlerinden fiilen faydalananların bu cezalarından 2 şer senesi indirilir». Adalet Komisyonunun kabul ettiği metin ise ufak bir iki değişiklik

dışında aynendir : «134 sayılı Kanunla değişen 113 ve 218 sayılı Af kanunlarının 1 inci maddelerinin «C» bendlerinden fiilen faydalananların bu cezalarından ikişer senesi indirilir».

Hükümet Teklifinin 6. maddesi ise şu şekildedir : «Mükellefler veya sorumlular adına kesilmiş olup da bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar tahsil edilmemiş vergi cezalarından usulsüzlük cezalarının tamamı, Kusur ve kaçakçılık cezalarında, itiraz veya dâvadan vazgeçilmek ve vergi aslının tamamıyla birlikte cezanın 1/4 ü bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ilk üç ay içinde ödenmek kaydıyla bakiye 3/4 ü, itiraz veya dâvadan vazgeçilmek ve verginin aslının tamamı ile cezanın 1/3 ünün 2 nci 3 ay içinde ödenmesi kaydıyla bakiye 2/3 ü, affedilmiştir». Adalet Komisyonunun bu maddeye tekabül eden 8. maddesinde ise bu husus şu şekilde tanzim edilmiştir : «Mükellefler veya sorumlular adına kesilmiş olup da 29 Ekim 1965 tarihine kadar kesinleşmiş ve henüz tahsil edilmemiş bütün vergi cezaları ile gecikme zamları (mülga vergi kanunlarına göre kesilmiş olanlar dahil) vergi aslının ödenmiş olması veya bu kanunun yürürlük tarihinden itibaren 6 ay içinde ödenmesi halinde, affedilmiştir. İhtilâflı vergilerde tarafların malî veya İdarî kaza mercilerine müracaatları veya ihtilâfı devam ettirmeleri, mükelleflerin aftan istifadelerine engel olmaz. Ancak ihtilâfın hallinde tamamen veya kısmen haksız çıkan müeliften haksız çıkılan vergi aslı yüzde on zamlı tahsil olunur».

Hükümet Teklifinin 7. maddesi, Adalet Komisyonunun kabul ettiği metnin 9. maddesi af kanunun kapsamı dışında kalan suçları belirtmektedir. Bunlardan Hükümet teklifine göre şu suçlar af kanunu dışında mutalaâ edilmişlerdir : «Aşağıda yazılı bentlerde gösterilen suçlar 3 ve 4 ncü madde hükümler saklı kalmak şartıyla, bu kanun hükümleri dışında bırakılmıştır. A. Türk Ceza Kanununun 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133 ncü maddelerinde, 135 nci maddenin 2 nci bendinde ve 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157 nci maddelerinde yazılı suçlar ve bunların 168, 171, 172 nci maddelerinde gösterilen şekilleri, miktar ve kıymetce 500 liradan fazla 500 lira hariç olan zimmet, ihtilâs, irtikap ve rüşvet suçları ve 339, 340, 341, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 414, 415, 416, 417, 418, 421, 429 ve 430 ncu maddenin 1 nci fıkrası ile 431, 435, 436, 440, 441, 491, 492, 493, 495, 496, 497, 498, 499, 503, 506, 508 ve 510 ncu maddelerinde yazılı suçlar. Ancak kaçırmanın evlenmek maksadıyla yapıldığı ve kaçırılan kimsenin ırzına geçilmediği ve 416 ncü maddenin son fıkrasının asli hüküm olarak tatbik edildiği hallerde, bu kanunun 1 nci

maddesi uygulanır. B. 3116, 5653 ve 6831 sayılı orman kanunlarında yazılı suçlar ile Türk Ceza Kanununun 369, 370 ve 373 üncü maddesinin 1 nci fıkrası ve 374 ncü maddesinde yazılı suçlarla bunların 411, 412 ve 413 ncü maddelerinde gösterilen şekilleri, C. 2500 liraya kadar (2.500 lira dahil) döviz kaçakçılığı suçlarıyla Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkındaki 1567 sayılı kanuna ve bunun ek tadillerine ve bunlara müsteniden çıkarılan kararname ve teblişlere aykırı olup da, muaddel 3 ncü maddenin (A) bendinin 2 nci fıkrası ile (C) bendi hariçinde kalan ve döviz ziyanını intaç etmemiş olan usul ve şekle muhalif fiiller ve önceden çıkarılan kararname ve teblişlere göre suç sayılıp da sonradan çıkarılan kararname ve teblişlere göre suç sayılmayan fiiller ve istimal ve istihlâk maksadıyla işlenmiş kaçakçılık fiilleri 6829 sayılı kanunun ek 2 nci maddesinin I, II, III ncü bendleri ve IV ncü bendin 1 nci fıkrası hükmünü ve 3078 sayılı kanuna ek ve tadillerini ihlal eden fiiller ve cif kıymeti 2.500 lirayı (2.500 lira dahil) geçmeyen gümrük kaçakçılığı suçları ve 3437 sayılı Tütün ve tütün inhisarı Kanununun 90 ve 91 nci maddelerine muhalefet suçları hariç, Kaçakçılığın men ve takibine dair 1918 ve Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkındaki 1567 sayılı kanunlar ile bunların ek ve tadilleri hükümlerini ihlâl eyleyen suçlar. Ç. Bâzı suç ve cezaların affı hakkındaki 218 sayılı kanunun 3 ncü maddesinin (G) bendinde gösterilen şahısların Anayasa Mahkemesine intikal eden dâvalarına ilişkin suçlar. D. Askari Ceza Kanununun 55, 56, 59 ncü maddeleri ile 91 ve 131 nci maddeleri ve 148 inci maddenin «B» bendi ve yukarıki bentlerde Türk Ceza Kanununun maddelerine atıf suretiyle cezalandırılan suçlar. E. Türk Ceza Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı suçlardan dolayı, ölüm veya müebbet ağır hapis cezasına mahkûm edilmiş veya edilecek olanlar. F. 5816 sayılı kanunda yazılı suçlar, G. İcra İflâs Kanununun 337, 338, 339, 340 ve 344 ncü maddelerinde yazılı suçlar, H. 551 sayılı Markalar Kanununda yazılı suçlar».

Adalet Komisyonunun kabul ettiği metnin 9. maddesine teka-bul eden yukarıdaki madde ufak bazı şekil değişiklikleri ile şu şekle getirilerek meclise sevk edilmiştir : «Aşağıda yazılı bendlerde gösterilen suçlar; 5 ve 6 ncü madde hükümleri saklı kalmak şartıyla, bu kanun hükümleri dışında bırakılmıştır. A. Türk Ceza Kanununun 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132 ve 133 ncü maddelerinde; 135 nci maddenin 2 nci bendinde ve 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156 ve 157 nci maddelerinde yazılı suçlar ve bunların 168, 171 ve 172 nci maddelerinde gösterilen şekilleri; 163 ncü maddenin 1 nci fıkrasında 164

ve 165 ve 166 ncı maddelerle, zimmet ve ihtilâs suçları; 414, 415, 416, 417, 418, 429 ve 430 ncu maddelerinin 1 nci fıkrası ile 431, 435, 436, 440, 441, 491, 492, 493, 495, 496, 497, 498, 499, 503, 506, 508 ve 510 ncu maddelerinde yazılı suçlar. Ancak; 1. Kaçırmanın evlenmek maksadıyla yapıldığı ve kaçırılan kimsenin ırzına geçilmediği ve 416 ncı maddenin son fıkrasının asli hüküm olarak tatbik edildiği; 2. Türk Ceza Kanunu ile Askerî Ceza Kanununa göre zimmet ve ihtilâs suçlarından dolayı hükmedilmiş veya hükmedilecek zararın tamamen ödendiği; 3. Türk Ceza Kanununun 491, 492 ve 493 ncü maddelerinde yazılı suçların, 18 yaşını bitirmemiş bulunanlar tarafından işlendiği; Hallerde bu kanunun 1 nci maddesi uygulanır. -B. 3116, 5653 ve 6831 sayılı Orman Kanunlarında yazılı suçlar ile Türk Ceza Kanununun 369, 370 ve 373 ncü maddesinin 1 nci fıkrası ve 374 ncü maddesinde yazılı suçlar ve bunların 411, 412 ve 413 ncü maddelerinde gösterilen şekillerin. -C. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanunun şumulüne giren 2.500 liraya kadar (2.500 lira dahil) kıymet kaçakçılığı suçları veya bu kanuna göre çıkarılan kararname ve tebliğlere göre suç sayılıp da sonradan çıkarılan kararname ve tebliğlere göre suç sayılmayan fiiller; istimal veya istihlâk maksadıyla işlenmiş kaçakçılık fiilleriyle 6829 sayılı Kanunun ek 2 nci maddesinin I, II, III ncü bendleri ve IV ncü bendinin 1 nci fıkrası hükmü, 3078 sayılı kanunun ek ve tâdillerini ihlâl eden filler, cif kıymeti 2.500 lirayı geçmeyen (2.500 lira dâhil) gümrük kaçakçılığı ve tekelle kaçakçılığı suçları, 3437 sayılı Tütün ve Tütün İnhisarı Kanununun 90 ve 91 nci maddelerine muhalefet suçları hariç; kaçakçılığın men ve takibine dair 1918 ve Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkındaki 1567 sayılı kanunlar ile bunların ek ve tadilleri hükümlerini ihlâl eyeleyen fiiller. Ancak 6 ncı maddenin ikinci fıkrası hükmü ayrık olmak üzere 1567 sayılı Kanuna muhalefet suçlarından dolayı hükmedilmiş veya edilecek olan hürriyeti bağlayıcı cezalardan üçer senesi ile para cezalarının üçte biri affedilmiştir. Ç. Bazı suç ve cezaların affı hakkındaki 218 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin (G) bendinde gösterilen şahısların Anayasa Mahkemesine intikâl eden davalarına ilişkin suçlar. D. Askeri Ceza Kanununun 55, 56 ve 59 ncu maddeleriyle 91, 131 ve 132 nci maddeleri ve 148 ncı maddenin (B) bendi ve yukarıki bendlerde Türk Ceza Kanununun maddelerine atıf suretiyle cezalandırılan suçlar. E. Türk Ceza Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı suçlardan dolayı ölüm veya müebbet ağır hapis cezasına mahkûm edilmiş veya edilecek olanlar. F. 5816 sayılı Atatürk aleyhinde işlenen suçlar hakkındaki Kanunun şumulüne giren

suçlar, G. İcra ve İflâs Kanununun 337, 338, 339, 340 ve 344 nci maddelerinde yazılı suçlar. H. 551 sayılı Markalar Kanununda yazılı suçlar».

Hükümet teklifinin 8. maddesi ise şu hükmü ihtiva etmekteydi : «Bu kanunun 1 nci maddesinin (A) bendi dışında, aftan faydalanan hükümlüler Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren mahkûm oldukları cezanın zamanaşımı süresi içinde ve her halde 5 yıl zarfında, aşağı haddi 6 aydan aşağı olmayan hürriyeti bağlayıcı cezayı müstelzim aynı cinsten diğer bir cürüm işledikleri takdirde, evvelce haklarında hükmedilmiş bulunan cezanın infaz edilmeyen kısmı aynen çektirilir». Bu madde Adalet Komisyonun kabul ettiği metinde de aynen fakat madde numarası değiştirerek bir de taksirli suçları hariç bırakarak 11. maddede belirtilmiştir.

Hükümet teklifinde bulunmamakla beraber, Adalet Komisyonunun kabul ettiği metinde 10. madde olarak yer alan bir hüküm de vardır. Buna göre : «Bu kanunun 5 ve 6 ncı maddeleri hükmü saklı kalmak şartıyla, tekerrür hükümlerinin tatbikini gerektiren aynı cinsten suçlar aftan hariç bırakılmıştır. Bu kanunun uygulanmasında, aynı kanun maddesine uyan veya kanunun bir faslında bulunan suçlar bir cinsten sayılır. Askerî Ceza Kanununun 66 ncı maddesinde yazılı izin tecavüzü ve firar suçları hakkında 1 nci fıkraya hükmü uygulanmaz».

Hükümet teklifinin, Adalet Komisyonun Kabul ettiği metinde de aynen tekrarlanan 9. maddesi ise şu şekildedir : «Firar halinde olup da, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren memleket içinde bulunanlar 3 ay ve memleket dışında olanlar 6 ay zarfında resmi mercilere müracaatla teslim olmadıkları takdirde bu kanunda yazılı af hükmünden istifade edemezler».

Hükümet teklifinin Adalet Komisyonunca sadece «bu» kanun diğerek tasrih edilmeden başka bir ilâve yapılmaksızın aynen kabul edilen 10. maddeye göre ise : «Kıtasından veya görev yerinden uzaklaşıp yahut izin süresini mazeretsiz geçiripte, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 3 ay zarfında resmi mercilere müracaatla teslim olmıyanlar, bu kanun hükümlerinden istifade edemezler. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kıtasından veya görev yerinden uzaklaşmış yahut izin süresini mazeretsiz geçirmiş izinsiz, bakaya, yoklama kaçağı ve saklı bulunanlar ve askerlikten kurtulmak için hile yapanlar, kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren yurt içinde bulunanlar 3 ay, yurt dışında bulunanlar 6 ay ay içinde resmi mercilere teslim olmak şartıyla kanundan faydala-

nırlar».

Hükümet teklifinin 10. maddesine Adalet komisyonunca bir üçüncü fıkra ilâve edilerek aynen kabul edilmiştir. Hükümetin teklifi şöyledir : «Bu kanun hükümleri bir ceza mahkûmiyeti olmasa ve faile ait bulunmasa dahi kanunen kullanılması, yapılması, taşınması, bulundurulması, satılması ve memlekete sokulması suç teşkil eden veya inhisara tâbi bulunan eşyanın müsadere sine mâni değildir. Yukarıki fıkra hariçinde kalan eşya, gümrük ve diğer Devlet ve belediye vergi ve resimlerinin ödenmesi halinde sahiplerine verilir». Adalet Komisyonunca ilâve edilen üçüncü fıkra şudur : «Resmi kayıtlara dayanılarak satın alınan taşıt araçları zapt ve müsadere olunamaz. Zapt ve müsadere olunmuşsa derhal sahiplerine geri verilir. Geri verilirken kendilerinden masraf, prim, vergi ve resim alınmaz».

Hükümet teklifinde yer almayan, fakat Adalet Komisyonunca 15. madde olarak ilâve edilen madde şu şekildedir : «5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun geçici 84 ncü maddesi hükümlerine göre müstafi sayılmış olup da bu kanunun yayımı tarihine kadar yabancı kadınla evlilik ve beraber yaşama münasebeti sona ermiş bulunanlar hakkında bu madde ile evvelce uygulanmış bulunan hükümler bütün hukuki neticeleriyle affedilmiştir. 1076 sayılı Kanunun 16 ncı maddesi hükmü saklıdır».

Hükümet teklifinin, Adalet Komisyonunca da aynen kabul edilen 12 ve 13 ncü maddeleri ise şöyledir : «Bu kanun hükümlerinin taksirli suçlar hariç, hâkimler ve memurin kanunları ile bunlara ek kanunlara vesair hususî kanunlara tevfikân verilmiş ve verilecek idarî ve inzibati karar veya yapılmış veya yapılacak işlemlere ve subay, askerî memur ve astsubayların cezalarının hukukî neticelerinden olan rütbenin kaybedilmesi ve orduya subay, askerî memur, astsubay olarak kabul olunmamak ve askerî nisbetin kesilmesi işlemlerine şumulü yoktur. Ancak 1 nci maddenin (B) bendinden faydalanan askerî ve sivil şahısların emeklilik hakları geri verilir».

«Yargıtay ve Askerî Yargıtayca incelenmekte bulunan bir ceza davasının ortadan kaldırılmasına karar verilmesi halinde, usulünce açılmış ve mahkûmiyetle neticelenmiş olan şahsi hak davalarına ait kararlar üzerinde Temyiz incelenmesi yapılmak üzere, dosya görevli hukuk dairesine gönderilir. Şahsi hakka ait mahkûmiyet kararı Hukuk Dairesinde bozulduğu takdirde, dosya görevli ve yetkili Hukuk Mahkemesine yollanır ve o mahkemece Hukuk

Usulü Mahkemeleri Kanunu gereğince davâ karara bağlanır. Yargıtay hukuk Dairesi ilâmından alınacak harclar, hukuk ilâmlarındaki harçların aynıdır, Mahallî mahkemeler peşin ilâm harçını tamamladıktan sonra davaya devam ederler. Mahalli mahkemelerce verilmiş bulunan bir ceza mahkûmiyet kararı ile beraber, usulünce açılmış şahsi hak davalarına ait olarak verilmiş mahkûmiyet kararlarının Temyizce incelenmesi, ceza kararlarının temyizindeki şartlara göre istendiği takdirde, dosya yukarıdaki fıkra gereğince işleme tabi tutulur».

Hükümet teklifinde bu kanun hükümlerinden faydalanacak tutuklu ve hükümlülerin salıverilme işlemleri, kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren 15 gün içinde tamamlanır denildiği halde Adalet Komisyonu bu müddeti az görerek 20 güne çıkartmıştır.